

Irena Rosandić

INTENZIVNA NASTAVA STRANIH JEZIKA

UDK 371.3(47):800

Stručni članak. Primiteljen 19. 1. 1984.

Na sovjetskim visokoškolskim ustanovama — Fakultetu za stručno usavršavanje moskovskog Lomonosovskog univerziteta (MGU), Puškinskom institutu ruskog jezika, na Katedri za strane jezike lenjingradske Akademije Kirova te u drugima sovjetskim republikama djeluje dvadesetpet organizacijskih jedinica (grupa, katedri) koje izvode nastavu stranih jezika po različitim varijantama intenzivne metode, a obuhvaćaju engleski, francuski, njemački, španjolski i ruski kao strani jezik. Pripremljeno je više od 200 nastavnika koji vladaju metodikom intenzivne nastave, a izdano je oko pedeset udžbenika.

Tečajevi stranih jezika razlikuju se s obzirom na polaznike i ciljeve pa postoje desetomjesečni tečajevi pripreme specijalista, kratkotrajni tečajevi za specijaliste studente, aspirante, znanstvene radnike, tečajevi za stručno usavršavanje školskih nastavnika, tečajevi za inozemne (strane) studente, za eksperimentalnu srednju školu i sl.

Osnovne osobitosti intenzivne nastave stranih jezika iznijeli su sovjetski metodičari na Međunarodnoj konferenciji o nastavi stranih jezika održanoj u Moskvi pod pokroviteljstvom Uneska od 21. 1. do 30. 1. 1982. Tema te konferencije bila je nastava stranih jezika za odrasle s posebnim osvrtom na psihološke pretpostavke.

Sovjetska metodika intenzivne nastave stranih jezika polazi u prvom redu od ličnosti učenika i njegovih individualnih osobitosti pa ne začuđuje činjenica da sovjetski metodičari prihvaćaju novi pravac u metodici stranih jezika — »sugestopedički«, s kojim je istupio G. Lozanov, bugarski liječnik psihoterapeut. U svojoj liječničkoj praksi G. Lozanov promatrao je latentne sposobnosti čovjeka koje se nalaze u nesvjesnoj psihičkoj sferi. Sugestologija je, za Lozanova, nauka o oslobađanju skrivenih sposobnosti čovjeka. Lozanov u sugestopedički sustav nastave unosi elemente psihoterapije i psihohigijene kao što su otkrivanje rezervi pamćenja, intelektualnih aktivnosti i uopće ličnosti učenika, te stvaranje pozitivnih emocija i doživljaja koji smanjuju osjećaj umora i pomažu usvajanju. Psiholozi smatraju da u praksi sugestopedički tečajevi posve mijenjaju sustav motivacija i sam proces nastave po sadržaju i po oblicima kreativnosti, u čemu se sastoji visoki efekat sugestopedičke nastave. Tom nastavom razvijaju se istodobno intelektualne, emocionalne i motivacijske strane ličnosti učenika.

Sovjetski metodičari oslanjanju se na metodiku Lozanova i razvijaju nova načela intenzivne metodike i znanstveno ih utemeljuju. Na temelju osnovnih koncepcija G. Lozanova nastaju nove didaktičke tendencije u sustavu nastave stranih jezika, među njima emocionalno-smisljena metoda I. J. Šehtera, intenzivni kurs L. Gegečkori (Tbilisi), sugestokibernetička metoda i druge. Sovjet-

ski metodičari još od 1970. provjeravaju koncepcije G. Lozanova nizom eksperimenata i na tim osnovama daju metodiци intenzivne nastave stranih jezika novu dimenziju.

Uz savladavanje golemog opsega nastavnog gradiva na maksimalnom broju nastavnih sati, raspoređenih u kratkom vremenskom periodu, pojam »intenzivna nastava« dobiva još jedno značenje: primjenu »metode aktiviranja latentnih sposobnosti učenika« (»intenzivne metode«), što se postiže u uvjetima osobite suradnje učenika u grupi uz stvaralački utjecaj nastavnika.

Osnovni teorijski stavovi te metode vezani su uz koncepcije sovjetske psihološke škole A. N. Leontjeva i A. V. Petrovskoga i uz koncepcije psiholinguista A. A. Leontjeva i I. A. Zimnjaje i također s iskorištavanjem nesvjesnog u nastavi G. Lozanova.

Pri primjeni te metode socijalni i psihološki aspekti kolektivnog rada imaju izuzetnu važnost. Nastava se provodi u neposrednoj komunikaciji i igri. Visoko motivirana aktivnost igre osnovni je oblik realizacije nastavnog procesa. Polazi se od definicije igre kao važnog oblika funkcioniranja ličnosti odraslog čovjeka i kao jednog od uvjeta očuvanja psihičkog zdravlja. Kolektivni rad zahtijeva od svakog učenika uključivanje u zajedničku intelektualnu djelatnost, ujedinjavanje svojih umnih snaga za savladavanje teškoća. Da bi svi učenici u nastavi postigli samopotvrđivanje, nastavnik u borbi za uspjeh svakog učenika treba stalno pomagati poticajem, pohvalama, taktičnim primjedbama, vjerom u uspjeh svakog pojedinca, općom bronamjernošću.

Osnovno načelo »metode aktiviranja« odvijanje je procesa nastave u dva plana (»duplanovost«), koje je definirao G. Lozanov kao istodobno oslanjanje na svjesno i nesvjesno vladanje govornim navikama, te maksimalno oslanjanje na emocionalne i druge procese koji olakšavaju procese usvajanja.

Optimalna organizacija nastavnog procesa po metodi aktiviranja latentnih mogućnosti učenika uključuje komponente organizacije nastavnog materijala, načine i sredstva realizacije nastavnog gradiva i organizacije odnosa među ličnostima u kolektivu učenika.

S primjenom te metode upoznali smo se prateći rad tečaja njemačkog jezika pod vodstvom T. Smirnovе na moskovskom Sveučilištu Lomonosova. Udžbenik je napisala voditeljica tečaja po odrednicama zajedničkim za sve strane jezike.

Početni tečaj planiran za 120 sati sastoji se od deset nastavnih jedinica — lekcija i dopunskog materijala uz svaku nastavnu jedinicu u obliku leksičko-gramatičkog komentara, teksta monološkog karaktera te domaćih usmenih i pismenih zadataka. Svih deset nastavnih jedinica tematski je povezano općom temom »*Posjet Sovjetskom Savezu*«. Tema nije izabrana slučajno, već zato što omogućava nastavu stranog jezika na poznatom materijalu. Sve jedinice povezane su osnovnom temom: grupa stranih turista posjećuje Sovjetski Savez. Svaka nastavna jedinica jedna je iz etapa tog posjeta. Učenik je sudionik te grupe i sudjeluje u svim događajima i doživljajima grupe. Svaki učenik kroz cijeli tečaj ima svoju »legendu«, odnosno svoju masku, novo lice i ime, tj. on je jedan iz grupe turista. Autori udžbenika (po toj metodi) smatraju da je upravo promjena imena jedan iz najvažnijih psiholoških i pedagoških uvjeta koji omogućava efektivno upravljanje komunikacijom. Učenik dobiva novo lice (ja — maska), ispunjava nove socijalne zadatke, bira nove oblike ponašanja, uspostavlja odnose s ostalim članovima grupe u okviru normi i pravila koje mu

nova uloga nameće. Preuzimanje novog lica potiskuje posve ulogu »ja — učenik«, što automatski odvodi na drugi plan negativne emocije, kao strah od grešaka i paralizirajuće djelovanje tog straha. Nezanemariva je činjenica da element igre u nastavi povećava emocionalni tonus nastavnog procesa.

I nastavnik ima svoju ulogu i on je prevodilac i vodič te turističke grupe i istovremeno izvor informacija i organizator komunikacije. Tekst — dijalog u udžbeniku pojavljuje se u sljedećem obliku: s lijeve strane tiskan je dijalog na stranom jeziku, a s desne prijevod na materinski jezik, u kojem se često daje u zagradama i dopunski prijevod koji točnije pogađa smisao određenih riječi. Svaki tekst — dijalog prati leksičko-gramatički komentar koji objašnjava sve pojave normativne gramatike razgovornog jezika. Najprije se navode primjeri iz teksta — jedinice za danu gramatičku pojavu, a zatim se formulira gramatičko pravilo.

Metoda aktiviranja latentnih mogućnosti zahtijeva specifične oblike realizacije nastavnog procesa. Nova nastavna jedinica uvijek se uvodi na posljednja dva sata četverosatnog bloka. Uvođenje novih informacija ima po G. Lozanovu »ritualno-sugestivni« karakter: uvijek se izvodi na posljednjim satovima i završava muzikalnom seansom.

Prezentiranje novog gradiva, tj. teksta — dijaloga, odvija se u četiri etape. Prva etapa je »dešifriranje« po G. Lozanovu. Učenici se upoznaju u prvom redu sa situacijom, a još ne s jezičnim gradivom. Dobivaju informacije o mjestu i sudionicima događaja. Rasplet situacije nastavnik drži u tajnosti kako bi održao i stimulirao interes učenika. Pri obradi prve tri jedinice početnog tečaja ova etapa traje oko 40 minuta, a poslije se znatno skraćuje s porastom znanja učenika.

Druga etapa ili »drugo dešifriranje« razotkriva jezično i govorno gradivo. Nastavnik u toj etapi iznosi cijeli tekst s prijevodom na materinski jezik da bi se usvojio sadržaj u potpunosti. Nastavnik to radi tako da razigrava situaciju dijaloga, i tako igrom u koju su svi uključeni privlači učenike da zajedno događaj prožive i osjete. Nastavnik tekst izgovara s različitim emocionalno obojenošću, čuđenjem, radošću, sažaljenjem, ogorčenjem, sumnjom i sl., te različitim ritmom i tempom. Često učenici ponavljaju za nastavnikom neku od novih struktura.

Treća etapa prema Lozanovu jest »aktivna seansa«. Naziv »seansa« dolazi iz psihoterapije, a »aktivni« znači aktivnu unutarnju misaonu aktivnost učenika. Samo u toj fazi učenici imaju tekst pred sobom, ponavljaju za nastavnikom strukture stranog jezika ili prevode strukture materinskog jezika na strani uz pomoć nastavnika.

Četvrta etapa prezentiranja novog gradiva traje deset minuta i označava kraj učenja i radnog dana. Zove se »muzikalna seansa« zbog toga što uz klasičnu, emocionalno smirenu muziku nastavnik čita tekst — dijalog. Ovog puta nastavnik čita izražajno i ne prevodi na materinski jezik. Na kraju čitanja učenici dobivaju predodžbu o završenoj cjelini lekcije.

Sve četiri etape temelje se na sugestopedičkoj metodi, ali se provode na različite načine s novim varijantama. Osobito se naglašava uloga materinskog jezika u periodu prezentiranja novog gradiva koji ima ulogu da pomogne učenicima da ne »potonu« u rijeci novih govornih struktura i leksika te da se pravilno orijentiraju u sadržaju. Materinski jezik sredstvo je i kontrole razu-

mijevanja. Poslije prezentacije slijedi aktiviranje novog gradiva u dvije etape: 1. uvježbavanje komunikacije i 2. promjena komunikacije.

Period uvježbavanja komunikacije traje od 4 do 6 nastavnih sati. Taj period karakterizira bogatstvo igara koje se primjenjuju, a zasićenost se razbija gimnastičkim vježbama, igrama loptom pri kojima se vježba gramatika. Isključeni su u potpunosti formalni zadaci, mehaničko uvježbavanje oblika jezičnih pojava, tj. nekomunikativni oblici upotrebe jezika. Zadatak tipa: »Odgovorate na moja pitanja negativno!«, nekomunikativan je i ne postavlja se učniku.

U fazi primjene komunikacije postavlja se zahtjev za stvaranjem što autentičnijih situacija. Važan moment intenzivne nastave pravilna je formulacija zadatka. Nastavnik ne započinje riječima »zamislite, predstavite sebi« i sl. jer u tom slučaju ne dolazi do identifikacije govornika s »herojem«, već nastavnik govori: »Vi ste novinar lista, 'Frankfurter Allgemeine'. Dobili ste zadatak da napišete članak o turističkim grupama. Intervjuirajte našu grupu!« Učenik u takvom slučaju ne razmišlja što bi rekao neki novinar, već što on sam govori.

U nastojanju da se stvore pozitivne emocije važnu ulogu ima odnos prema greškama. Polazi se od poznatog zahtjeva da se ispravljaju greške, a ne učenik. U početnom stupnju ispravljaju se, međutim, u praksi sve greške. Poremećaje u redosljedu riječi u rečenici nastavnik zorno ispravlja, a da pri tome ne prekida učenika, pomoću plastičnih kocaka u boji. Pri ispravljanju naprednih učenika pazi se da se ne uništi entuzijazam za eksperimentom u komuniciranju.

Puno se govori o nastavniku voditelju intenzivnog tečaja. Nastavnik, voditelj grupe, po metodi aktiviranja prolazi specijalne tečajeve i pripreme, zna napamet cijeli sadržaj udžbenika i mnoštvo zadataka, posjeduje sposobnosti glumca profesionalca, zna se vješto koristiti sredstvima neverbalne komunikacije. Nastavnik cijelo vrijeme održava »prirodnu« komunikaciju, a da pri tome ne smije biti pretvaranja, isforsiranosti, egzaltiranosti, neprirodnosti, što odrasli učenici odmah osjete.

Od važnosti je i prostor u kome se nastava održava. To su prostorije živih boja. Učenici sjede u udobnim foteljama razmještenim u krug. Nastavnik nema određenog mjesta, nema svog sjedišta.

Za vrijeme nastave svira glazba. Izmjenjuju se specijalno odabrani i pripremljeni tipovi glazbe. Uz tiho čitanje, pripremu za govornu komunikaciju, sluša se klasična, smirena muzika. U pauzama sviraju se popularne šansone i popularne narodne pjesme, lako pjevne, tako da u pauzama učenici često pjevuše na stranom jeziku.

Budući da se nastava održava poslije radnog dana, od 18 do 22 h, učenici su umorni i iscrpljeni. Umor se potiskuje gimnastičkim vježbama ili tzv. boksanjem uz ponavljanje struktura koje treba zapamtiti. Ponekad se uz dječju melodiju, svima poznatu, otpjeva teža struktura i otpleše u krugu. Vedra atmosfera, humor i dobronamjernost u grupi omogućavaju učenicima usvajanje složenog i opsežnog gradiva.

Rezultati, bez sumnje, prelaze rezultate koji se postižu dosadašnjim oblicima intenzivne nastave. Metoda iskorištavanja latentnih mogućnosti preuzela je od ostalih metoda intenzivne nastave kao što su direktna metoda, audiolingvalna i audiovizualna metoda interes za govor, dijalog, izbor situacija, aktiviranje učenika u nastavi i dr. Sovjetski metodičari dolaze do zaključka da se audiolin-

gvalna i audiovizualna metoda u praksi intenzivne nastave stranih jezika ne mogu upotrebljavati zbog svojih osnovnih načela, a to su isključenje oslonca na materinski jezik učenika, usvajanje jezičnog gradiva putem imitacije, učenje napamet, neprisutnost stvaralačkih vježbi i dr.

Sljedeći rad učenika po metodi aktiviranja latentnih mogućnosti od početnog stupnja do završetka naprednoga, kada učenici zaista produktivno vladaju leksikom i strukturama njemačkog jezika te prateći raspoloženje i zanos kojima sudjeluju u nastavi, možemo im samo pozavidjeti na ugodnom i nemukotrpnom načinu kojim su stekli znanje stranog jezika. O interesu za tu metodu intenzivne nastave u svijetu govori broj stranih metodičara koji prisustvuju satima i prate nastavu.

Metodika intenzivne nastave u Sovjetskom Savezu postiže značajne rezultate. Timovi nastavnika u suradnji s pedagozima i psiholozima s velikim entuzijazmom rade na njezinu daljnjem usavršavanju.

LITERATURA

- G. A. Kitajgorodskaja, *Metodika intenzivnogo obučeniya inostrannym jazykam*, Biblioteka prepodavatelja, Vyssšaja škola, Moskva, 1982.
- L. Š. Gegečkori, *Osnovy metodiki intenzivnogo obučeniya vzroslyh ustnoj reči na inostrannom jazyke*, doktorska disertacija, Moskva, 1978.
- I. A. Zimnjaja, N. N. Ivanova, G. V. Strelkova, »Opyt po elementam propedevtičeskogo obučeniya inostrannomu jazyku v intenzivnom kurse« u knjizi *Metody intenzivnogo obučeniya inostrannym jazykam*, Izdatel'stvo MGPIIJA im. M. Toreza, Vypusk 3, 1977.

INTENSIVER FREMSPRACHENUNTERRICHT

Zusammenfassung

Die Sprachintensivkurse nach der intensiven Methode gehören gegenwärtig zu den effektivsten Formen des Fremdsprachenunterrichts. Sie ermöglichen eine breite und komplexe Anwendung moderner Erkenntnisse der Linguistik, Pädagogik, Psychologie und Psychotherapie. Die intensive Methode der Aktivierung der Reserven und Möglichkeiten des Lernenden hat als Grundlage die suggestopädischen Konzeptionen des bulgarischen Psychotherapeuten G. Losanow. Die intensive Methode unterscheidet sich von den bisherigen Methoden des intensiven Unterrichts durch die Affirmation der Muttersprache und durch großen Wert, den sie auf die bewußte Aneignung der grammatischen Kenntnisse legt. Diese Methode ist ein echter Beitrag zur weiteren Optimierung des intensiven Fremdsprachenunterrichts.